

Zpráva

ze služební a studijní cesty

- Účel cesty:
1. Výzkum bohemik v Archivio di Stato di Roma s ohledem na edici korespondence papežského nuncia v Praze Cesare Speciana v l. 1592-98.
 2. Kolace textů edice Specianovy nunciatury z let 1592-93 ve Vatikánském tajném archivu. Studium odborné literatury a doplňování jejího soupisu.
 3. Studium fondů rukopisného oddělení Vatikánské knihovny a odborné literatury v její všeobecné studovně včetně doplňování jejího soupisu.
 4. Studium fondu „Acta Minucciana“ a odborné literatury v Německém historickém ústavu v Římě (Istituto Storico Germanico di Roma).
 5. Projednání odborné exkurze archivářů plánované pobočkou ČIS při Národním archivu pro r. 2007.

Trvání cesty: 14.10. 2005 – 7.11. 2005
17.10. 2005 – 31.10. 2005 (15denní pobyt na kulturní dohodu s Itálií)
1.11. 2005 – 5.11. 2005 (5denní pobyt na stipendium Českého historického ústavu v Římě)

Zprávu podává: PhDr. Alena Pazderová, vedoucí 1. oddělení Státního ústředního archivu v Praze

PhDr. Eva Drašarová, CSc.
ředitelka Státního ústředního archivu v Praze:

PhDr. Václav Babička,
ředitel odboru archivní správy MV ČR:

Na vědomí:

Prof. PhDr. Zdenka Hledíková, CSc., ředitelka Českého historického ústavu v Římě
Prof. PhDr. František Šmahel, Dr.Sc., předseda Komise Českého historického ústavu v Římě

Zpráva ze služební a studijní cesty do Říma
konané ve dnech 14. 10. – 7.11. 2005

Ve dnech 14.10. - 7.11. 2005 jsem vykonala služební a studijní cestu do Říma, jejímž účelem bylo pokračování ve výzkumu bohemik směřovaném pro potřeby edice korespondence Cesare Speciana, papežského nuncia na císařském dvoře v Praze v letech 1592-98, ve Státním archivu v Římě. Souběžně s tímto úkolem probíhaly mé práce ve Vatikánském tajném archivu, v Apoštolské vatikánské knihovně a v Německém historickém ústavu v Římě, zaměřené na kolace vybraných textů Specianovy korespondence pro léta 1592-93 a zejména na poznámkový aparát a rejstříková hesla pro uvažovaný 1. svazek výše uvedené edice.

Cestu jsem nastoupila 14.10. 2005, ve dnech 17.10 - 31.10. probíhal můj pobyt v Římě v rámci archivní dohody mezi ČR a Itálií, na něj pak navázal ve dnech 1.11.- 5.11. bezdevizový pobyt na stipendium Českého historického ústavu v Římě. Ubytována jsem byla v Českém historickém ústavu v Římě, via Concordia 1. Zpáteční cestu jsem nastoupila v Římě 6.11., do Prahy jsem se vrátila 7.11. a do archivu jsem nastoupila 8.11. 2005. Cestu do Říma a zpět jsem vykonala autobusem.

A/ Část technicko-organizační

Ve **Státním archivu v Římě** jsem pokračovala v systematickém výzkumu bohemik směřovaném k poznámkovému aparátu pro edici Specianovy nunciatury, jímž jsem navázala na výzkum prováděný zde v minulém roce. Soustředila jsem se na dokončení výzkumu písemností fondu CAMERALE I.

Ve **Vatikánském tajném archivu** jsem prováděla definitivní kolaci vybraných textů a kontrolu paginace korespondence Specianovy nunciatury pro léta 1592-93 ve fondech FONDO BORGHESE serie I, č. 682 a č. 804 a SEGRETERIA DI STATO, GERMANIA č.15. Pro účely poznámkového aparátu jsem vytěžovala tyto fondy: FONDO BORGHESE serie I, č. 847 a č. 696-69; BREVIA CLEMENTIS VIII. č. 36; SEGRETERIA DI STATO, VENEZIA č. 30 a č. 41; FONDO BOLOGNETTI č. 42; SECRETARIATUS BREVIUM č. 207, 210, 213, 223, 242, 272 a 354.

Ve **Vatikánské apoštolské knihovně** jsem dohledávala některé dokumenty pro poznámkový aparát výše uvedené edice, a to z fondů CODICES URBIS LATINI č.1060-

1061 a BARBERINI LATINI č. 2412, dále jsem zde studovala příslušnou odbornou literaturu v Praze nedostupnou za účelem tvorby poznámkového aparátu a rejstříkových hesel a souběžně jsem doplňovala její seznam.

V **Německém historickém ústavu v Římě** jsem studovala fond ACTA MINUCCIANA a odbornou literaturu.

B/ Část odborná

I. Státní archiv v Římě (Archivio di Stato di Roma)

V rámci tradičního výzkumu bohemik v italských archivech jsem ve Státním archivu v Římě pokračovala v základním výzkumu zdejších fondů, který jsem prováděla s ohledem na potřeby edice Specianovy nunciatury, konkrétně poznámkového aparátu a rejstříku pro její první svazek připravovaný do tisku. Opět jsem se soustředila na fond **CAMERALE I** a jeho některé podfondy (serie):

Camerale I, busta 1725 registruje písemnosti vojensko-hospodářského charakteru. Pro poznámkový aparát a rejstřík edice lze využít pouze folia 66r-92v, která obsahují rozklad nejmenovaného hlavního účetního poddůstojníka o nákladech na vojenské tažení Klimenta VIII. do Ferrary v květnu 1597 (*Foriere maggiore per il viaggio del papa a Ferrara*).

Camerale I, busta 1734 obsahuje písemnosti týkající se řádů a kongregací a papežských audiencí pro rok 1594 (*Congregationi et ordini di N.S. et audientia con Sua Santità a di primo gennaio MDXCIV*). Čerpala jsem z nich údaje o provinciálech jezuitského, dominikánského a augustiniánského řádu pro poznámkový aparát a rejstřík k edici.

Serie 6 – Mandati camerale – obsahuje běžné, zvláštní a tajné mandáty papežské komory vojenského a hospodářsko-finančního charakteru, v některých případech i trestně právního (popravy banditů). Byla znovu prohlédnuta registra mandátů hlavního pokladníka Bartolomea Cesi-ho z let 1592-98. Pro poznámkový aparát edice mohu využít dílčí informace ze svazku č. 945, který obsahuje tajné mandáty papeže Klimenta VIII. z období 30.11. 1594 – 7.7. 1597, v nichž jsou zahrnuty i mandáty zabezpečující vojenskou pomoc pro císaře Rudolfa II. v boji proti Turkům (6 ks mandátů pro papežské vojsko v Uhrách).

II. Vatikánský tajný archiv (Archivio Segreto Vaticano)

Při registrování nunciaturní korespondence a následné revizi textů uložených v počítači jsem narazila na některé nesrovnalosti gramatické a ve foliaci. Mým hlavním úkolem ve Vatikánském tajném archivu byla proto definitivní kontrola vybraných textů a paginace nunciaturní korespondence z let 1592-1593, uložené ve fondech **Borghese, serie I.**, svazky č.

804 a 682, a **Segreteria di Stato, Germania** svazek č. **15**, při níž jsem tyto nedostatky odstranila.

Pozornost jsem věnovala dále fondu **Fondo Bolognetti**, svazek č. **42**, v němž se nacházejí opisy instrukcí pro papežské legáty, vyslance, řádné a mimořádné nuncie k evropským panovnickým dvorům, na říšský sněm a pro vojenské komisaře do Uher z let 1592-98. Vytěžila jsem zatím 17 instrukcí z let 1592-95, jejichž informace využiji v poznámkovém aparátu. Kromě opisu instrukce pro nuncia Speciana z 5.5. 1592 (f. 12r-17r) se jedná o následující instrukce: Pro Bartolomea Powsinski-ho, papežského vyslance do Polska, 27.7. 1593 (f. 21v-28v); pro kardinála Ludovica Madruzzo, papežského legáta k císařskému dvoru, 12.9. 1593 (28v-32r); pro mons. Carmilla Borghese, mimořádného nuncia do Španělska, 15.10. 1593 (32r-44r); pro dona Alexandara Komuloviče, papežského vyslance k východoevropským panovnickým dvorům, 10.11. 1593 (44v-58r); pro Coriolana Garzadoro, biskupa z Ossera, mimořádného vyslance do Kolína nad Rýnem, 17.11. 1593 (58v-67v); pro Alexandara Komuloviče, vyslance do Moskvy, 21.1. 1594 (67v-72v); pro Paola Sanvitale, mimořádného nuncia k italským knížecím dvorům se žádostí o pomoc císaři proti Turkům, a jeho referendáře Fabia a Valeria Corsini, řádné nuncie tamtéž, 30.1. 1594 (73r-85v); pro kardinála Ludovica Madruzzo, legáta na říšský sněm v Řezně, 14.3. 1594 (85v-93r); pro kapitána Giovanni Franceska Allegretti-ho, vyslance do pevnosti Klis, 11.4. 1594 (93r-97r); pro mons. Giovanni Battistu Doriu, generálního komisaře papežského vojska v Uhrách, 15.7. 1594 (f. 97r-100v); pro Lotharia Conti-ho, vévodu z Poli, vyslance k císařskému dvoru, říjen 1594 (f. 101r-110v); pro Giovanni Franceska Aldobrandini-ho, generála papežských vojsk, vyslance do Španělska, 10.11. 1594 (f. 111r-135r); pro Alfonse Viconti-ho, biskupa z Cervie, nuncia do Sedmihradska, 14.12. 1594 (f. 135r-151v); pro Luigiho Tavernu, biskupa z Lodi, nuncia do Benátek, 29.1. 1595 (156r-159r); pro Antonia Mariu Graziani-ho a Fabia Penna della Corgna, vyslance k italským panovnickým dvorům se žádostí o pomoc ve válce proti Turkům, 5.5. 1595 (f. 159r-162v).

Dále jsem studovala písemnosti sekretariátu brevií, a to stejnojmenný fond **Secretarius Brevium**, jehož jednotlivé svazky obsahují koncepty fakult pro papežské legáty, nuncie a vyslance. Prošla jsem svazky č. **207** (Ludovico Madruzzo, 18.9. 1593, f. 136r-149v); **210** (Coriolano Garzadoro, 15.12. 1593, f. 97r-101r); **213** (Ludovico Madruzzo, 19.3. 1594, f. 266r-269v); **223** (Alfonso Visconti, 18.1. 1595, f. 52r-55v, 79r-83r); **242** (Coriolano Garzadoro, 15.7. 1596, f. 97r-102r); **272** (Coriolano Garzadoro, 5.7. 1598, f. 34r-35v); **354** (Giovanni Battista Doria, 30.6. 1594, f. 190r-191v).

Pro doplnění poznámkového aparátu ke korespondenci týkající se vztahu Benátské signorie k císaři Rudolfovi a řešení uskocké otázky (vojenské námořní akce Benátčanů na Jadranu a v Dalmácii proti prohabsbursky orientovaným Uskokům) jsem procházela písemnosti benátské nunciatury, jež jsou součástí písemností Státního sekretariátu (**Segreteria di Stato, Venezia**), a to svazku č. 30. Další doplňující materiál k téže problematice jsem našla ve fondu **Brevia Clementis VIII.**, svazek č. 36 (brevia Klimenta VIII. na ochranu zboží a obchodníků na Jadranu adresovaná rakouským arcivévodům a císaři) a ve fondu **Epistolae ad principes**, svazek č. 25 (stížnosti Klimenta VIII. na uskockou piraterii adresované císaři a rakouským arcivévodům). Ve fondu **Fondo Borghese I**, svazek č. 847 jsem našla důležitou anonymní zprávu z léta 1592 o aktuální situaci v Chorvatsku, Štýrsku, Kraňsku a Furlandsku (*Informationi e discorso de siti e confini della Croatia, Stiria, Carniola e Friuli*) a v témže fondu svazek č. 696-699 jsem našla list Rudolfa II. z r. 1593 adresovaný kardinálu Cinziu Aldobrandinimu, v němž jej prosí o přímluvu u papeže Klimenta VIII. pro pomoc proti Turkům.

III. Vatikánská knihovna (**Biblioteca Apostolica Vaticana**)

V rukopisném oddělení Vatikánské knihovny jsem studovala kodex č. 2412 fondu **Barberini latini**, obsahující kopie fakult pro papežské legáty, vyslance a nuncie. Zde jsem se soustředila na fakulty pro kardinála Ludovica Madruzza, legáta k císařskému dvoru v r. 1593 (f. 112r-113v), a pro téhož jakožto legáta na říšském sněmu v Řezně 1594 (*facultas absolvendi haereticos et legendi libros prohibitos*, 19.3. 1594, f. 114r-116r a *facultas dispensandi in secundo gradu*, 11.6. 1594, f. 116r-117r).

Pro poznámkový aparát jsem dále čerpala informace z fondu **Codices Urbis latini**. Vytěžovala jsem kodex č. 1060, sv. I, který obsahuje četné zprávy (avvisi) k uskocké otázce, piraterii na Jadranu, rozmrštkám mezi Benátskou signorií a císařem Rudolfem a k pronikání Turků do Dalmácie a Chorvatska. Prošla jsem avvisi z let 1592-březen 1596; poznámky a registry využiji v odkazech. Se stejným záměrem a využitím jsem prošla kodex č. 1061 (1592-93: aktuální informace z Chorvatska a Bosny; dobytí protiturecké pevnosti Bihać, obrana pevnosti Sisak proti bosenskému pašovi; výstavba turecké pevnosti Petrinje; problematika křesťanského obyvatelstva podmaněného Turky atd.).

Velkou pozornost jsem věnovala studiu odborné literatury a jejímu výběru pro závěrečný soupis v edici. Z prací encyklopedických a slovníkového typu jsem čerpala informace pro Specianův životopis, poznámkový aparát a zejména pro rejstříky (z nejdůležitějších uvádím: Biographie Nationale (de Belgique), Cappelletti: Le chiese d'Italia, Dictionaire d'Histoire et

de Géographie ecclésiastiques, Dictionary of National Biography, Dizionario Biografico degli Italiani, Enciclopedia Cattolica, Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi, Moroni: Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica). Pro poznámkový aparát jsem dále prošla několik edic pramenů vztahujících se ke Specianově nunciatuře, které v Praze nemám k dispozici (Horvat, Karlo, Monumenta historiam Uschochorum illistrantia ex archivis romanis, praecipue e Secreto Vaticano desumpta, t. I, 1550-1601, Zagreb 1910; týž, Vojne ekspedicije Klementa VIII. u Ugarsku i Hrvatsku, Zagreb 1910; týž, Prilozi za hrvatsku povijest iz arhiva rimskih, in: Starine 34 (1914); Wojtyska, Henrik Damian CP, Acta nuntiaturae Poloniae, t.I, De fontibus eorumque investigatione et editionibus..., Řím 1990; Jarminiński, Lech, Acta nuntiaturae Poloniae, t. XV, Germanicus Malaspina (1591-1598), vol. 1 (1 XII 1591 – 31 XII 1592), Krakov 2000; Veress, Endre, Documenta historiam Transilvaniae, Moldaviae et Valachiae illustrantia, vol. 3, Epistulae et acta (1585-1592), Bukurešť 1931; týž, Relationes nuntiorum apostolicorum in Transilvaniam missorum 1592-1600, Budapešť 1909; Welykyj, Athanasius G., Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850), t. I, 1550-1593, Řím 1959; Theiner, Augustin, Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia, t. III, 1585-1696, Řím 1863; Alonso, Carolus O.S.A., Bullarium ordinis Sancti Augustini, Regesta, V, 1572-1621, Řím 2000; Lukács, Ladislaus S.I., Catalogi personarum et officiorum Provinciae austriacae S.I., Monumenta Historica Societatis Iesu, vol. 117, Řím 1978).

IV. Německý historický ústav v Římě (Deutsches Historisches Institut in Rom, Istituto Storico Germanico di Roma)

V Německém historickém ústavu jsem prošla písemnou pozůstalost státního sekretáře za pontifikátu Klimenta VIII. Minuccia Minucciho, tzv. **Acta Minucciana**; výsledky průzkumu zúročím v úvodních textech edice, poznámkovém aparátu a rejstříku. Z tohoto fondu jsem prošla tyto rukopisy: **Ms. 11** (Koncept Specianovy instrukce vlastnoručně opravovaný Minuccim, f. 190r-213v); **Ms. 9** (Delle controversie tra la Casa d' Austria et la Republica di Vinetia scritta nell'anno 1593 nel mese di settembre, f. 212r-248r; Per assicurar i confini d'Italia dalla parte del Friuli contro le potentissime forze del Gran [Turco] capitolo primo, f. 297r-301r); **Ms. 10** (Informatio super articulis intra principem Austriae et illustrem Archiepiscopum Salisburgensem controversis circa jurisdictionem ecclesiasticam, f. 1r-7r); **Ms. 41** (Discorso intitolato Lamento della verità ai principi ove si prova quanta indebita cosa sia ad un principe cattolico tener commercio con gli heretici, f. 369r-418r) a **Ms. 66** (Relazione

del progresso delle discordie che gli heretici delle provincie unite del paese basso hanno havute fra di loro sopra alcuni articoli 1597-1620).

Zdejší bohatě zásobenou knihovnu jsem využila ke studiu odborné literatury (kromě odborných článků též publikace encyklopedické a slovníkového typu: Allgemeine Deutsche Biographie, Deutsche Biographische Enzyklopaedie, Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1448 bis 1648, Handbuch der Kirchengeschichte, Lexikon für Theologie und Kirche, Neue Deutsche Biographie). Excerptované informace použiji pro poznámkový aparát a rejstřík edice.

V. Zabezpečení odborné exkurze českých archivářů v italských archivech v r. 2007

Svého pobytu v Římě jsem také využila k předjednání odborné exkurze českých archivářů sdružených v pobožce ČIS při Národním archivu do Itálie, plánované na r. 2007. Díky vstřícnosti italské archivní správy a kolegů archivářů jsou exkurze v italských archivech vždy velmi dobře zabezpečeny a mají oboustranný pozitivní dopad. Zatímco v minulých letech jsme kladli důraz na návštěvu důležitých státních archivů, v nichž jsou uložena i četná bohemica, v r. 2007 bychom chtěli věnovat pozornost archivům nestátní povahy a archivům soukromým, které jsou pro veřejnost prakticky nepřístupné. S dr. Paolou Benigniovou, superintendantkou pro síť nestátních archivů v Toskánsku, jsem projednala možnost navštívit vybrané archivy právě z této oblasti. Předběžně byla domluvena návštěva církevních archivů (biskupského, klášterního, farního), dále 1-2 archivů významných toskánských šlechtických rodů a 1-2 archivů soukromých firem. Dr. Benigniová přislíbila též informativní přednášku o problematice nestátních archivů, jejich odborného řízení, příslušné legislativě i praktických zkušenostech, spojenou s diskusí. Na tento program by pak měly navázat exkurze 1-2 státních archivů (navrhována Siena a Pistoia) a doprovodný historický program. V průběhu r. 2006 budu s dr. Benigniovou program exkurze upřesňovat tak, aby čeští archiváři měli možnost poznat co nejširší spektrum této archivní problematiky. Hlavní význam plánované exkurze spatřuji v tom, že v důsledku nového archivního zákona jsou i čeští archiváři postaveni před podobné úkoly a výměna praktických zkušeností s italskými kolegy bude jistě přínosná. Vzhledem k výše uvedeným faktům se domnívám, že má cesta plně splnila svůj účel.

V Praze dne 15.11. 2005

PhDr. Alena Pazderová